

Kanonička vizita b. M. Urhovca iz godine 1792.—1794.

(Nastavak).

Piše Dr. I. A. Ruspini.

2. Stvaranje statuta. *a) Dekreti vizite iz god. 1794.*²³ Kaptol je vlastan da poslove stolne crkve i svoje rješava većinom glasova, ali mu je za to potrebna privola i potvrda biskupova, ukoliko ju pravo propisuje. Ništetan je zaključak i statut u važnoj stvari, ako biskup nije privolio, pretpostaviv da njegovu privolu pravo u odnosnoj stvari iziskuje. Biskup je uvijek zvan da kaptolske statute ispita i prema potrebi ispravi ili upotpuni.

b) Razlaganje kaptola. Kanonsko pravo (cap. 27. X. 2, 24; cap. 1. in VI. 2, 11; cap. 8. X. 1, 2; cap. 11. X. 3, 5.) daje kaptolu vlast da si sam statute stvara u pogledu nutarnjeg ustroja i uredjenja svoga i poslova svojih. Naprotiv, kada se radi o predmetima, koji se tiču biskupa i kaptola (n. pr. stolna crkva), može po kanonskom pravu (cap. 9. X. 1, 4. coll. gl. s. v. „statutum“ ad cap. 2. in VI. 5, 12) odnosne statute stvarati jedino uz privolu biskupovu. U ovom smislu izrazila se toliko puta rimska Rota (n. pr. in Barcin. 19. Maii 1704., in Illerd. 19. Maii 1597., in Paduan. 26. Jan. 1618.), a suglasno uče i kanonisti (Fagnani, Pignatelli, Van-Espen, Reiffenstuel, Schmier, Engel i dr.). Okolnost, što je koji statut po poglavaru potvrđen (in forma communi), ne priječi kaptol da ga dokine ili promijeni, jer takovom potvrdom ne mijenja statut svoje naravi. Vidi se to napose iz cap. 8. X. 1, 2, gdje se priznaje valjanim statut kaptola, kojim dokida primicerijat, premda je ta služba svojevremeno u kaptol uvedena bila statutom potvrđenim po Sv. Stolici.

²³ Statt. Capit. tit. 9. cap. 9. nr. 10; tit. 9. cap. 10. nr. 13. 14.

Tridentinsko zakonodavstvo nije spomenute ustanove dekretalnog prava u nazočnom predmetu dokinulo, nego ih je naprotiv potvrdilo odredjujući u sess. 25. cap. 6. de ref.: „... caeteris autem in rebus capituli iurisdictio et potestas, si quae eis competit, et bonorum administratio salva et intacta omnino relinquatur“.

Što su neki zagrebački biskupi u prošlosti izdavali statute za kaptol, valja shvatiti onamo, da su ili postupali sporazumno sa kaptolom, ili da su ih izdavali o stvarima čisto svoga dje-lokruga, ili pako da su zlorabili svoju vlast.

Velika je daklem nepravda i nezakonitost, što je vizitator bez privole pače proti volji kaptola njegove statute mijenjao, dokidao i nove postavio. Pri tom je dirnuo i u starodrevnu tolikim vjekovima posvećenu kanoničku prisegu na statute. Tridentin (sess. 24. de ref. cap. 14.) određuje doduše, da biskup ima kaptolske statute, u koliko su zli i sablažnjivi, dokinuti, — razumije se nakon temeljite sudbene istrage —, ali iz toga ne slijedi, da bi vlastan bio prisegom²⁴ potvrđene i porabom sto-

²⁴ Iz prisege na statute izvodio je kaptol na jednom mjestu svoga razlaganja (u parnici), da su statuti nepromjenljivi, upućujuć na bullu Inocenta VIII. iz g. 1487., koja u tom predmetu glasi (Acta Cap. Ant. fasc. 88. nr. 22; ap. Farlati, l. c. V. 494): „... Nos itaque, quia Ecclesiarum quarumlibet, praesertim Cathedralium, et personarum earundem laudabili regimini, et reformationi libenter consulimus, huiusmodi supplicationibus inclinati, vobis, ut cum dicto Episcopo (najme Osvald), omnia et singula statuta huiusmodi etiam iuramento, et Apostolica auctoritate confirmata, examinare, corrigere, immutare, reformare, et innovare, et totalitar cassare: et alia personis, locis et temporibus praedictis accomoda edere, libere et licite possitis et valeatis, eaque sic per vos innovata et reformata nostra auctoritate observari mandamus, absolventes singulos vestrum a praestito iuramento de illis pro tempore observandis, ad cuius observationem volumus vos non teneri“. Bulla ova uslijedila je na zamolbu kaptola i biskupa, te se ima „juxta petita“ tumačiti. Ne može se zato iz nje zaključiti, da je kaptol kod stvaranja i mijenjanja statuta bio upućen na privolu biskupovu, a tako ni da biskup i kaptol za mijenjanje i stvaranje statuta trebaju dozvolu sv. Stolice odnosno njeno odriješnje od prisege položene na statute. U praksi nije se kaptol dao od prisege ili bulle priječiti pri stvaranju i mijenjanju statuta, te je i prigodom parnice više puta naglašivao, da imade sam pravo stvarati si i mijenjati statute o vlastitim poslovima. Općenita prisega na statute obvezuje dotičnike, da statute održavaju, dok su u krjeposti, ali im ne brani mijenjati ih zakonitim putem, t. j. onim, kojim su i nastali. Kaptol je, kako to već u parnicama biva, iznosio sve, što bi ma i na oko moglo protivniku neprilično biti; u tom smislu valja shvatiti i ovo njegovo pozivanje na prisegu i bullu Innocentovu.

ljeća posvećene statute, koji nisu niti zli niti sablažnjivi, *via facti* (izvanslužbeno) dokinuti i na njihovo mjesto svoje postaviti. Velika je vlast, što ju biskup kao vizitator glasom Tridentina sess. 24. de ref. cap. 3. imade. Na temelju te vlasti slobodno mu je u viziti zle, sablažnjive, simonijačne, evangjeoskoj nauci i bratskoj ljubavi protivne statute dokinuti; ne smije pako mijenjati i dokidati one, koji takovi nisu, te na njihovo mjesto svoje postavljati.²⁵ Slobodno mu je također da izdade odredbe glede vladanja i crkvene discipline; nije mu slobodno iz temelja obnavljati i mijenjati kaptolske statute, a još manje

²⁵ Isp. Card. de Luca, *Theatrum verit. et justit.*, l. 14. P. V. disc. 5. nr. 4. 5.: „Hinc proinde apud episcopos aliosque praelatos eorumque officiales opinio circumfertur, ut multa eis liceant in visitatione absque metropolitanis, vel alterius superioris timore, quodque eorum provisiones non subiaceant illi suspensioni, quam appellatio de iure inducit in casibus, in quibus iste effectus non sit sublatus. Verum erronea opinio est, ita generaliter ac indefinite hoc praetendere, quoniam id percutit solum ea, quae concernunt correctionem morum, aliasque provisiones, quas in forma extrajudiciali potius more prudentis patris familias prompte dare oporteat, vel congruat, non autem in iis, in quibus more iudicis atque in figura seu forma iudicii procedi debeat, cum tunc dispositio canonum seu iuris communis, incorrecta remaneat; nihilque refert ad effectum appellationis, ac ordinis iudicarii bene servandi, an de tempore visitationis, vel extra id fiat. Isteque error est communis et quotidianus, quod scilicet quando episcopi sunt in actuali visitatione credunt facere posse totum id, quod potest Papa, et forte aliquando faciunt ea, quae Papa facere quidem potest, sed non solet.“ — Pignatelli, *Consult. canon.* Tom. I. cons. 65. n. 1.: „An episcopus possit in visitatione cathedralis corrigere et moderari statuta ecclesiae non confirmata a sede apostolica. Videtur affirmative respondendum, ut in puncto fuit decisum a Rota in Barbastr. Jurisdictionis 17. Junii 1585. coram cardinali Pamphilio, ubi excipitur casus, quando in statuto agitur de re communiter spectante ad episcopum, et capitulum, quia tunc requiritur consensus capituli. Adverto tamen quod hoc quaesitum fuit alias propositum in supradicta *Abulen.* sub nr. 4. in ultima propositione data in Sac. Congregatione Concilii circa statula administratorum, et tunc S. Congregatio articulum non definivit expresse, sed dixit, quod episcopus se contineat intra limites visitationis. Quasi diceret, non posse hoc facere. Quia hoc non pertinet ad correctionem. Et quidem merito. Quia cum facultas statuendi proveniat a jurisdictione, quam quodlibet collegium habet in rebus suis de iure communi, non potest episcopus derogare juri communi, et tollere jus tertii, sed hoc soli principi permittitur, alias visitatio non serviret ad aedificationem, sed ad destructionem. Nec obstat decisio Barbastren. Jurisdictionis adducta. Non enim loquitur in casu nostrae quaestionis, an scilicet possit corrigere, et moderari statuta ecclesiae, sed an, et quando episcopus teneatur in condendis statutis requirere consensum vel consilium capituli.“

propise o vladanju i crkvenoj disciplini uvrstiti u kaptolske statute, na koje kanonici prisegu polažu. Kaptolski su statuti pravila, što ih sami članovi međusobnim sporazumom stvaraju, pak je zato isključeno, da bi koja ustanova mogla imati značaj kaptolskog statuta, ako kaptol na nju ne privoli. U oprijeci s tim donose dekreti vizite sve kanonske propise de vita et honestate clericorum pod naslovom statuta kaptolskih. Kako kanonici na statute polažu prisegu, biti će zagrebački kanonici obvezani, da sve propise de vita et honestate clericorum obdržavaju vi juramenti. To je i nečuveni i nepodnosivi teret.

c) *Razlaganje Vrhovčevu.* Sigurno je iz can. 9. X. 1, 4. da si kaptol sam (bez biskupa) ne može ni nove statute stvarati, ni stare mijenjati ili dokidati. Kaptol može biskupu predloge stavljati; ako ih ovaj usvoji i proglasi, dobivaju moć statuta; inače ne imaju snage. To pokazuju napose i dva statuta biskupa Branjuga, uvrštena u dekrete vizite (Statt. Capit. tit. 7. cap. 5; tit. 12. cap. 10). U njima izriče biskup Branjug, da im na zamolbu kaptola svojom potvrdom snagu daje.

Pastoralna služba, koju biskup mora i napram kaptolu vršiti, daje mu vlast da i za kaptol stvara statute, što je u ostalom sadržano i u Tridentinu sess. 24. de ref. cap. 14. Pogotovo u viziti zvan je biskup da za kaptol izdade statute, kako se razabire iz Tridentina sess. 24. de ref. cap. 3., gdje se izriče, da vizitator imade sve prema prilikama i svojoj uvidjavnosti urediti. Dužnost je daklem vizitatora da kaptolske statute ispita, korisne potvrdi, beskorisne, nerazložne, nepravedne, crkvenoj disciplini protivne dokine i na njihovo mjesto nove postavi. Zagrebački su biskupi često za svoj kaptol stvarali statute; tako n. pr. bl. Augustin, Ladislav II., Eberhard, Luka, Šimun I., Kaspar, Nikola IV., Petar II., Franjo II., Petar III., B. Vinković itd. Ako su to oni mogli izvan vizite činiti, slobodno je a fortiori njemu (Vrhovcu) u viziti.

Tekom vizite često je pozivao kaptol, neka iznese svoje stare statute i upozoravao ga, da će sam kriv biti, ako izdane budu odredbe, do kojih valjda ne bi došlo, da su vizitatoru statuti predloženi. Pozivi nisu uspjeha imali. Zato je vizitator prisiljen bio, da neiznešene statute ništetnim proglasi, pošto bi inače svrha vizite promašena bila. Lako bi se najme dogodilo, da tko

kasnije pokuša pozivom na kakvi stari prigodom vizite neiznešeni statut pobijati ustanove vizitacionih dekreta.²⁶

d) *Dekreti vizite iz g. 1800.*²⁷ Naslov dekreta izdanih za kaptol glasi: „Constitutiones et Statuta Capituli Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis“, dok je prije (g. 1794.) glasio: „Statuta Capituli Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis“. Kanonička prisega na statute glasi: „Sanctiones et Statuta Capitulum ipsum concernentia prius per me perlecta et accurate perpensa . . . observabo“, dok je g. 1794. glasila: „Sanctiones et Statuta prius per me perlecta et accurate perpensa . . . observabo“. Inače su ustanove dekreta vizite iz g. 1794. o stvaranju statuta nepromijenjene ušle u one iz g. 1800.²⁸

e) *Osvrt.* Po tadanjem općem pravu, koje je i u nas vrijedilo, mogli su si kaptoli glede stvari nutarnjeg svog uređenja i uprave sami stvarati statute.²⁹ — Neispravan je dakle nazor

²⁶ Vd. odgovor Vrhovčev na priziv kaptola (Nadb. Arkiv XV. A. v. VII): „... ne quis aliquando, ut in humanis fieri consuevit, provocatione antiquorum statutorum, aut etiam productione quarumpiam attritarum scar-techarum salubriter in visitatione statuta velicare turbareque audeat“.

²⁷ *Statt. Capit. tit. 9. cap. 9. nr. 10; tit. 9. cap. 10. nr. 13. 14.*

²⁸ Iz odnosnih Vrhovčevih ustanova ne da se sa sigurnošću razabrati, da li i kakove statute može kaptol sam stvarati i mijenjati. Fraza njegova „ubi id de jure requiritur“ upućuje na tadanje opće pravo, nu uprav ob ovomu imao je Vrhovac svoje posebno shvaćanje. Danas nije spomenuta nejasnost dekreta od praktičnog domašaja, pošto „disciplina ecclesiae vigens“ kaptolu dopušta stvaranje i mijenjanje statuta samo uz privolu biskupovu (Isp. Wernz, *Jus decretatum* II, 2. pag. 596. s.). Za zagrebački kaptol imamo u toj stvari izričnu odredbu bulle Pija IX. „Ubi primum“ dd. 11. Dec. 1852.; „... Eidem sic constituto archiepiscopali metropolitano capitulo facultatem tribuendo, ut ipsum habita quoque novi huiusmodi status ratione, pro recto regimine, rerumque agendarum norma et observantia, valeat vel reformare, vel etiam noviter sibi conficere capitularia statuta, ordinationes atque decreta . . ., quae tamen ab archiepiscopo metropolitano zagrabiensi perpendenda et adprobanda sint, ut dein possint robur, et efficacem legis vim canonice habere“. (G. Haulik, *Selectiores encyclicae etc. Viennae 1853. III. 283 ss.*)

²⁹ Gl. s. v. „statutum“ ad cap. 2. in VI°. 5, 12.: „Ex hoc, et ex eo quod dicitur in fine, videbatur quod canonici possunt facere statuta, dummodo alias sint licita. Solet dici quod capitulum sine episcopo statuta facere non potest, quae tangant generalem statum ecclesiae, vel tangant episcopum, vel eius iura. Sic intelligatur x. de consuet. cum consuetudinis de his quae fiunt a praelatis, novit. Est enim praelatus caput, a quo non licet membrum recedere. x. de praescript. cum non liceat. Et haec vera sunt etiamsi capitulum talia statuat cum archidiacono suo; vel praeposito, vel alio qui post

Vrhovčev, da je kaptolu u tom pogledu pripadalo lih pravo predloga.

Ne ima dvojbe da su biskupi, napose u viziti, zvani da neprikladne, zastarjele, nerazložne i protupravne statute (i običaje) ukinu i na njihovo mjesto primjerene postavе. Stoji također da su vlasni skrbiti za jedinstveni, pristupačni i potpuni pravilnik (zbornik) kaptolski, kako bi se pravnoj nesigurnosti na put stalo.³⁰ Spomenuta potreba bila je razlogom, da je vizitator mogao kratkim putem nepoznate mu statute obezkrjepiti. Iz svega ovoga ipak ne slijedi, da je vlastan bio poznate mu statute, koji su se odnosili na čisto kaptolske poslove, a u sebi su bili razložni, bez privole kaptola ukinuti ili promijeniti. Tekom rasprave pokazati ćemo slučajeve, u kojima je vizitator dopuštene granice prešao. Ovdje ističemo da nije vlastan bio tražiti od kanonika, da kanonske propise de vita et honestate clericorum pod prisegom obdržavaju. U dekretima vizite iz god. 1800. ova je pogriješka ispravljena.

3. Kaptolske sjednice; vel. prepošt, lektor, kantor, kustos. a) *Dekreti vizite iz g. 1794.*³¹ Sjednicama

episcopum praesit capitulo. Si vero statuat super iis quae non tangunt episcopum vel statum ecclesiae, sed sua singularia negotia; puta quod certis modis quotidianas obventiones distribuatur, vel quod certo modo ad capitulum vocentur, puta per talem campanam, vel alio modo, vel quod certis temporibus etiam non vocati veniant ad capitulum, vel his similia; satis potest dici quod super his tenet ipsius capituli constitutio sine episcopo, alias licita et legitima. Ad hoc de rescript. edoceri. de constit. ex litteris. ff. quod cuiusque univer. no. 1. 1. §. 2.⁴ Fagnani, in cap. 7. 1. 1. tit. 2. nr. 43.: „Die 31. Maii 1607. Proposito hoc dubio in Sacra Congregatione Concilii Patres unanimiter censuerunt, capitulum posse poenas adicere quasi conventionaliter, ex his videlicet, quae pacto privatorum promitti, ac in conventionem deduci possunt, sufficereque consensum majoris partis capituli; sed canonicos successores non affici huiusmodi statutis. nisi ab episcopo fuerint confirmata“. Isp. Suarez, De legibus l. 4. cap. 6. nr. 11 ss., l. 6. cap. 26. nr. 14 ss., Bouix, De capitulis, Paris, 1852. pag. 408 ss.

³⁰ Prigodom vizite izjavio je jedan kanonik, da mu u roku od 20 godina, otkako je u zboru, nije uspjelo dobiti uvid u stare statute. U sporu glede razdiobe kanoničkih prihoda kratko je kaptol mladima uporno uvid u te statute. Samom biskupu nisu ih ni prigodom vizite predložili, braneći se tim, da sadrže mnoge podatke o vremenim (imućvenim) prilikama kaptola, koje da ne mogu biskupu saopćiti, pošto se s njim nalaze u parbi (glede banatskog mlina, ribolova i krčme na Kobiljaku). Stariji statuti poticali su iz razne dobe, često su si i protusloveli, a bili su uz to raštrkani.

³¹ Statt. Capit. tit. 12. cap. 1. ss.; tit. 10. cap. 1—4.; tit. 9. cap. 2.; tit. 9. cap. 11. nr. 12.; tit. 14. cap. 1. ss., Decret. de choro et ritu etc. §. 8.

kaptolskima predsjedama vel. prepošt. On i uriče izvanredne sjednice. Za slučaj da biskup kakovu stvar pred kaptol iznese, koja se ne tiče osobne njegove koristi, tad sam sazivlje sjednicu, predsjedama joj, sabire glasove i proglašuje prema većini glasova zaključak. O sjednicama se vodi zapisnik, u koji se upisuju stvoreni zaključci, a potpisuje ga vel. prepošt. Donešene zaključke može kaptol promijeniti uz održavanje istih formalnosti, uz koje su stvoreni. Na početku i na koncu svake sjednice moli se posebna propisana molitva. Jednom barem na godinu čitaju se u sjednici kaptolski statuti, a više puta na godinu raspravlja se o službi božjoj i disciplini u zboru.

Vel. prepošt zauzima prvo mjesto.³² Kao takav prima sve spise upravljene na kaptol, te se brine za unos njihov u Exhibit, koji pri sebi čuva. Manjke kori ponajprije privatno prema propisu evanđelja, a u slučaju neuspjeha prijavljuje ih kaptolu i prema zaključku kaptola ordinariju. Sudačka mu vlast ne pripada, već kaptolu i u savršenijoj mjeri ordinariju. Bdi je takodjer, da se statuti održavaju, da svaki svoju dužnost vrši, da se zloporabe zapriječe odnosno odstrane. Kad se isprazni njegovo mjesto, zamijenjuje ga lektor, a kaptol ima za to vrijeme odabrati drugoga, koji će lektorovu službu vršiti. Lektor zaprema drugo mjesto u kaptolu. Dužnost je njegova pobrinuti se za unos stvorenih zaključaka u sjednički zapisnik; on sastavlja odgovore u ime kaptola, potpisuje ih i otpravlja. Kad se isprazni njegovo mjesto, bira mu kaptol privremenog zamjenika. Kantor zauzima treće mjesto. Kad se isprazni njegovo mjesto, bira mu kaptol privremenog zamjenika, a ordinarij ga potvrđuje. Kustos zauzima četvrto mjesto. Ovo mu pripada takodjer u koru.³³ Upravlja s dobrima stolne crkve (i drugih), o čem polaže koncem svake godine preko kaptola ordinariju račune. Kaptol račune popraćuje svojim primjedbama. Kad se isprazni njegovo mjesto, bira mu kaptol privremenog zamjenika, a ordinarij ga potvrđuje.

³² U dekretima vizite nosi vel. prepošt još naslov „Prioratus Auranae Gubernator“, pošto je „Prior Auranae“ postao tek god. 1803.

³³ Statt. Capit. tit. 9. cap. 2.: „Quae omnia prout a nobis reperta, et hic exposita sunt, porro confirmata, et in suo usu stabilita volumus, et decernimus, eo unico excepto, quod dignitati Custodiali proximus post Praepositum Majorem, Lectorem, et Cantorem stallus et locus, prouti eundem in Capituli consessibus habent, etiam in Ecclesiae choro, caeterisque ecclesiasticis cathedralibus functionibus quo otius assignari debeat.“

b) *Razlaganje kaptola.* Lektor je od davnine sazivao sjednice, potpisivao zapisnike i primao spise upravljene na kaptol te ih unašao u Exhibit. Nikada se nije na početku i na koncu sjednice molilo, pošto se je na sjednice dolazilo iz crkve. Ne moli se ni u sjednicama duhovnog stola, ma da se tamo važnije stvari rješavaju. Još je manje umjesno propisati stanovitu formulu molitve te taj propis uvrstiti u statute, na koje kanonici prisegu polažu. Nisu opravdane odredbe glede čitanja statuta, kao ni glede raspravljanja o službi božjoj i disciplini. Ukore dijelio je od vjkada kaptol, a ne vel. prepošt. Kad bi bila potrebna istraga proti kojem kanoniku, dizao je parnicu kaptolski dekan u svojstvu fiškuša. U slučaju ispražnjenja zamjenjivao je vel. prepošta privremeno prvi iza njega dostojanstvenik; lektor ne bi radi toga morao napustiti svoju službu. Privremenog zamjenika lektora, kantora i kustosa postavljao je kaptol sam. Kustos nije nikada upravljao sa temeljnom imovinom stolne crkve (i drugih), već je tu upravu vodlo kaptol po nadstojniku pobožnih zaklada. U koru pripadalo mu je po najstarijim statutima i mnogostoljetnoj praksi mjesto iza svih arcidjakona, a pred prvim kanonikom meštrom.³⁴ Kada je nedavno osnovan turopoljski arcidjkonat, pridržao je kustos svoje mjesto, dok je novi arcidjkon (turopoljski) dobio mjesto iza njega a pred prvim kanonikom meštrom.³⁵

Ima li kaptol iole kakovu autonomiju, to ju svakako ima u pogledu svojih sjednica, načina rješavanja svojih poslova i u pogledu kanoničkih mjesta. U oprljeci s tom autonomijom normirao je vizitator ove predmete po svojoj volji, a proti volji kaptola.

c) *Razlaganje Vrhovčevo.* Prije vizite a i tekom vizite ukazala se potreba, da se u statute uvrste ustanove o kaptolskim sjednicama. Vrijedi to napose za ustanovu o mijenjaju jednom

³⁴ *Statt. Capit. P. III. cap. 15 (Tkalčić, I. c. II. 96):* „Custos nostre ecclesie optinet stallum in choro dextro circa archidiaconum de Varasd et habet vocem in capitulo post archidiaconum de Vrbouch, quamvis in voce, in stallo et in aliis per archidiaconos consueverit honorari secundum majus et minus que occurrunt propter ministerium sui continui exercicii et necessari in ecclesia majori.“

³⁵ Turopoljski arcidjkonat osnovao je b. I. K. Paxy dne 31. kolovoza 1770. *Vd. Acta Cap. saec. XVIII. fasc. 14. nr. 31.*

stvorenih zaključaka,³⁶ te o prisutnosti biskupovoj u nekim sjednicama.³⁷ Ustanova o molitvi primjerena je crkvenoj korporaciji, a uobičajena je i u drugim kaptolima. Ustanove o čitanju statuta i raspravljanju o službi božjoj i disciplini u zboru, ne trebaju posebnog opravdanja. Prepoštu je doznačen djelokrug, koji ga po položaju ide. Kustos je četvrti dostojanstvenik pak ga prema tomu ide 4. mjesto u koru. Ordinariju pripada utjecaj na postavljanje zamjenika kantoru i kustosu, pošto ovi zamjenici vrše vrlo važne poslove u stolnoj crkvi, koja je u prvom redu crkva biskupova.

d) *Dekreti vizite iz g. 1800.*³⁸ Izvanredne sjednice sazivlje vel. prepošt, upozoren na potrebu po lektoru. Posebna molitva otpada, nu kanonici neka „bona intentione formata et Spiritu Sancto invocato“ (u srcu) sjednicama pristupe. Spise upravljene na kaptol prima lektor, te ih unosi u Exhibit; on i potpisuje sjednički zapisnik. Dekanu kaptolskom ostaje pravo da u svojstvu fiškuša parnicu podigne proti krivcima. S temeljnom imovinom stolne crkve (i drugih) upravlja kaptol po natstojniku pobožnih zaklada. Ustanove glede 4. mjesta kustoševa u koru otpada. Kad se isprazni mjesto vel. prepošta, zamjenjuje ga privremeno prvi dostojanstvenik. Ostale ustanove dekreta vizite iz g. 1794. ušle su nepromijenjene u one od g. 1800.

e) *Osvrt.* Kaptol je s pravom prigovarao, da se dekretima vizite iz god. 1794. povrijedjuje njegova autonomija. Takova je povreda ustanova, da lektor ima zamijeniti vel. prepošta, a kaptol da mora za to vrijeme drugome lektorske poslove povjeriti; nadalje ustanova, da vel. prepošt (a ne lektor) prima spise, unosi ih u Exhibit i potpisuje sjednički zapisnik; konačno ustanova, da kustosu pripada 4. mjesto u koru.³⁹ Držimo ta-

³⁶ Kada se je u kapt. sjednici od 8. svibnja 1790. u prisutnosti Vrhovčevoj raspravljalo o rimskom obredu, zastupao je lektor J. Taisperger mnijenje, da se ne može mijenjati zaključak kaptolov od 10. travnja 1790., kojim se je bio izjavio za stari obred.

³⁷ Istom prigodom (8. svibnja 1790.) zaletio se lektor tako daleko, da je od biskupa zahtijevao, neka bi se iz sjednice udaljio, pošto njegova prisutnost priječi kanonike u slobodnom izricanju mnijenja. Vd. glede prisutnosti biskupove u kaptolskim sjednicama jasnu ustanovu Trid. sess. 25. de ref. cap. 6.

³⁸ Statt. Capit. tit. 12. cap. 1. ss.; tit. 10. cap. 1—4.; tit. 9. cap. 2.; tit. 9. cap. 11. nr. 12.; tit. 14. cap. 1. ss.; decret. de choro et ritus etc. §. 8.

³⁹ U najstarije vrijeme zauzimao je kustos u kaptolu i koru mjesto iza zadnjeg arcidjakona, ali se već u statutima iz g. 1334. (vd. cit. u op. 34)

kodjer da je kaptol stekao bio pravo da sam postavlja zamjenike kantu i kustosu.

Naprotiv ne može se prigovoriti ustanovama glede čitanja statuta i raspravljanja o službi božjoj i disciplini u zboru. Jednako ni ustanovama o mijenjanju stvorenih zaključaka i o prisutnosti biskupovoj u stanovitim kaptolskim sjednicama. Uvrštene su u statute napose radi krivih nazora, koji su u tim stvarima svojevremeno na javu izbili.⁴⁰

4. Arcidjakoni. a) *Dekreti vizite iz g. 1794.*⁴¹ Prava i dužnosti arcidjakona jesu: uvode nadarbenike svoga područja u posjed; vizitiraju svake godine svoje područje uz dozvolu ordinarija i prema posebnom napatku, koji će im se dati, te izvješćuju u roku od mjesec dana ob uspjehu duhovni stol; pomažu ordinarija u upravi, ali tako, da mimo ili proti njegove volje ništa ne odredjuju niti preduzimaju; okružnice ordinarija dostavljaju kleru, a izvještaje i podneske klera ordinariju; imaju dolaziti na sjednice duhovnog stola i u njima mnijenje svoje dati, kadgod to iziskuju poslovi njihova područja; izvršuju odredbe ordinarija, sabiru propisane izvještaje i račune, te ih uz svoje mnijenje podastiru duh. stolu; vode popis o spisima svoga područja i čuvaju ih u dobrom redu; sudačke vlasti ne imaju.

b) *Razlaganje kaptola.*⁴² U zagrebačkoj biskupiji pripada arcidjakonima redovita vlast koli u sudbenim toli u izvansudbenim predmetima; napose obavljaju vizitu svoga područja

pokazuju tragovi razvoja, koji je tekom vremena kustosu pribavio 4. mjesto u kaptolu. Na taj razvoj utjecao je bez dvojbe i primjer susjednih kaptola, u kojima je kustos imao 4. dostojanstvo. God. 1600. pokušao je arcidj. dubički Martin Košutić da ospori kustosu 4. mjesto u kaptolu (izvan crkve), ali bez uspjeha, pošto je u toj stvari za kustosa vojevao tada već stari običaj (Vd. Krčelić, I. c. I, 313. u svezi sa očitovanjem Košutićevim kod G. Marceković, Regesta [u metrop. knjižnici] pag. 392). Apstrahirajuć od nadležnosti, bila je Vrhovčeva ustanova glede 4. mjesta kustušova u koru vrlo zgodna. Ovo je i razlogom, da je kustos naknadno u praksi zadobio 4. mjesto u koru, premda je odnosna Vrhovčeva ustanova ispala iz dekreta vizite g. 1800.

⁴⁰ Vd. op. 36. i 37.

⁴¹ Statt. Capit. tit. 10. cap. 5.

⁴² Prvi povod sporu bio je napatk Vrhovčev arcidjakonima dan 24. srpnja 1792. br. 643., koji o njihovoj vlasti u glavnom isto sadrži, što i dekreti vizite.

„*jure ordinario*“. Tako ustanovljuju najstariji statuti⁴³ i suglasna im mnogostoljetna praksa. Propis Tridentina u sess. 24. de ref. cap. 20., glasom kojega ordinarij sudi u svim crkvenim parnicama prve molbe, ne smijera na dokinuće redovite jurisdikcije arcidjakona, već na to, da se proti delegatima i sucima više molbe obrani pravo neposrednoga suca prve molbe.⁴⁴ Daljnji

⁴³ P. III. cap. 5 (Tkalčić I. c. II, 85 ss.): „*Archidiaconus ecclesie nostre, qui dicitur cathedralis, habet stallum in choro dextro circa cantorem et vocem in capitulo post eundem chasmensem praepositum immediate. Idem autem archidiaconus et alii archidiaconi singuli in nostra ecclesia optinent de consuetudine iurisdictionem in causis spiritualibus in suis archidiaconatibus singulis, et causae huiusmodi ab eisdem enim per legitimam appellacionem possunt deduci ad examen prelati nostri zagrabiensis episcopi, nisi alique ex hiis a primo litis exordio per citacionem ad curiam eiusdem domini episcopi deducantur, in quo casu locus preventioni existit, salvis arduis casibus, qui episcopali dignitati semper deferuntur . . . Officium seu ministerium archidiaconi visitantis, qui debitor est sapientibus et insipientibus, in hiis consistit, scilicet in docendo et in inquirendo et reformando et in corrigendo et etiam in referendo ardua, seu renunciando superiori etc. Archidiaconales reditus et proventus existunt sive consistunt in hiis: primo igitur illi, qui eis possunt provenire ex iurisdictione speciali, quam optinent in nostra ecclesia omnes et singuli indifferenter, salvis casibus arduissimis, sicut de heresi, de limitacionibus parochiarum, de articulis fidei diffiniendis in dubiis et similibus . . . Item in solucione cathedralitici a singulis ecclesiarum rectoribus circa festum b. Martini confessoris de mense novembri; singula autem cathedralitica faciunt denarios bonos banales quinquaginta, quorum singuli valere possunt duodecim parvulos bagatinos*“. — „*Cathedraticum*“ dokinuo je Josip II.

⁴⁴ Isp. Fagnani in cap. 13. 1. 2. tit. 2. nr. 20.: „*Unde decretum Conc. Tridentini cap. 20. sess. 24. quo causae omnes ad forum ecclesiasticum pertinentes in prima instantia jubentur cognosci coram ordinariis locorum: Sacra Congregatio declaravit non intelligi de inferioribus praelatis, qui subsunt episcopo: veluti archipresbytero vel praelato ecclesiae collegiatae: ita ut istis inferioribus, qui etiam in eorum plebe ordinarii dici possunt: huiusmodi cognitio privative ad episcopum etiam in prima instantia pertineat, quia etiamsi habeant iurisdictionem ordinariam in personis de collegio, cum ab ecclesiarum, ubi glossa et Abbas num. 1. de officio ordinarii: non tamen possunt appellari ordinarii locorum, cum nullus extra episcopum habeat territorium in dioecesi: Abbas ubi supra num. 10.*“ Barbosa, *De officio et potestate Episcopi*, Alleg. 81. nr. 7.: „*Possunt tamen abbates licet non exempti, et alii, quibus olim, vel ex praescripta consuetudine, vel aliquo privilegio clericorum suae ecclesiae, vel cumulative cum ordinario, vel privative cognoscere competeat, etiam hodie non obstante Concilio dicto loco eadem uti iurisdictione, cum Concilium generaliter de iurisdictione ordinaria loquatur, et iurisdictiones abbatum justo jure et titulo quaesitae etiam ordinariae censentur . . .*“

propis Tridentina u istom poglavlju, kojim se biskupu pridržaju prvomolbene ženidbene i kaznene parnice, te od njih isključuju arcidjakoni i drugi niži suci, ne dira u sudačku vlast arcidjakona u inim parnicama. Pače, što se arcidjakona zagrebačkih tiče, pripada im i nakon Tridentina sudačka vlast u (ženidbenim i) kaznenim parnicama, pošto Tridentin u odnosnoj svojoj ustanovi ne dokida protivni imemorabilni običaj, kako je Congr. Concilii kog Fagnana izjavila,⁴⁵ te pošto u zagrebačkoj biskupiji takav imemorabilni običaj za arcidjakone vojuje. Što se vizitacije tiče, nije Tridentin (sess. 24. de ref. cap. 3.) arcidjakonima oduzeo redovite vlasti, već je samo odredio, da si za vizitu uzeti imaju od biskupa odobrena bilježnika.

c) *Razlaganje Vrhovčeva*. Tridentin dokinuo je u sess. 24. cap. 20. de ref. sudačku vlast arcidjakona, a u sess. 24. cap. 3. de ref. dopustio im je vizitaciju samo uz dozvolu biskupovu.⁴⁶ Što se napose arcidjakona zagrebačke biskupije tiče, može se ispravama za 17. i 18. stoljeća dokazati, da su vršili samo izvansudbenu delegovanu vlast. Takovi su dokazi arcidjakonalni izvještaji iz god. 1679., 1681., 1682., 1683., 1685., 1688., 1692., 1696., 1701., 1754., 1768., 1776., 1780., 1785. i 1787., u kojima se izričito navodi, da su arcidjakoni vizitaciju preduzimali „ex commissione (mandato) Ill. Dom. Praelati“.⁴⁷ Jednak dokaz pruža „formula mandati“ iz godine 1757.,⁴⁸ Sumarij Pa-

⁴⁵ Fagnani, in cap. 12. l. 5. tit. 31. nr. 8.: „Hodie vero consuetudo inferiorum cognoscendi de causis matrimonialibus sublata est a Concilio Tridentino in d. c. 20. in fine sess. 24. nisi sit immemorabilis, ut declaravit S. Congregatio ejusdem Concilii Interpres“. Fagnani, in cap. 13. l. 2. tit. 2. nr. 26., Barbosa, De off. et pot. Episcopi, Alleg. 84. nr. 5., Barbosa, Collectanea in Conc. Trid. sess. 24. cap. 20. de ref. nr. 47. ss. Garcia, Tractat. de benef., P. III. cap. 2. nr. 194., Pignatelli, Consult. can. 67. nr. 22.

⁴⁶ Vrhovac spajao je (ispravno) izraz „de consensu episcopi“ u sess. 24. cap. 3. de ref. sa „visitare“, dok ju je kaptol spajao sa „assumpto notario“.

⁴⁷ Nadb. Arkiv XV. A. v. VII.

⁴⁸ Nadb. Arkiv XV. A. v. VII.: „... Te visitatorem in toto Archidiaconatu N. constituimus, cum facultate mandati, quod opus fuerit, pro eiusmodi executione, etiam poenis et censuris opportune tamen adhibitis informationem assumendi de negligentibus et delictis, quae compereris, ac inobedientes puniendi poenitentibus, multis (discreto tamen modo) adhibitis, ad usum pium arbitrio nostro applicandis, ita tamen, ut si quae graviora acciderint, Nobis aut Vicario Nostro Generali reserves, omnia autem in acta redigas, prout opus fuerit, et ad nos quam primum referas etc.“ Suglasni su s ovim napuci b. Domitrovića, Petretića i Brajkovića (Acta Cap. Ant. fasc. 79. nr. 51).

tačićeve parnice⁴⁹ i otpis duh. stola na prestavku B. A. Krčelića.⁵⁰

*Dekreti vizite iz god. 1800.*⁵¹ Odredbe dekreta vizite iz god. 1794. ušle su nepromijenjene u one iz god. 1800.

e) *Osvrt.* Tridentinske ustanove o vlasti arcidjakaona (sess. 24. cap. 3. 20. de ref., sess. 25. cap. 14. de ref.) nisu ni u zagrebačkoj biskupiji bez utjecaja ostale, pak se je i ovdje pravo razvijalo u smjeru nepovoljnog za nje. Nekadašnja njihova običajem uvedena opsežna vlast tekom vremena sve se više umanjivala i prelazila iz redovite u delegovanu, a iz sudačke u izvansudbenu. Taj razvoj bio je u zagrebačkoj biskupiji tim prirodniji, što su arcidjakoni stolovali izvan svojih područja,

⁴⁹ Odnosni odlomak (Acta Cap. saec. XVIII. fasc. 13. nr. 23.) glasi: „... quorum (najme archidiaconorum) quislibet suam provinciam curare, visitare et in iis, quae jurisdictionis episcopalis sunt, delegata potestate procedere, salva in gravioribus ad vicarium generalem (qui etiam canonicus est et canonicus esse debet) et ad ordinarium ipsum relatione, debet. Quae cum magna sint et ardua subjectorum delectum, industriam et praesentiam requirunt“. Isp. takodjer protuodgovor G. Patačića (Acta Cap. Ant. fasc. 13. nr. 23): „Officium autem Archidiaconorum in hac dioecesi Zagradiensi in eo consistit, ut annis singulis in persona ordinarii sui archidiaconatus parochos visitet . . . difficultates universas in parochiis sui archidiaconatus occurrentes consistorio vicariali exponat, ac super resolutiones secutas ejusdem Consistorii parochis intimet et communicet.“ — Gabrijel Patačić arcidj. kamarč. i kanonik zagrebački (kasnije nadbiskup kaločki) imenovan g. 1729. po vladaru srijemskim biskupom, htio je da uz biskupiju pridrži i zagreb. kanonikat i arcidjakoniat, te se u tu svrhu obratio za dispensu u Rim. Proti tomu digao se kaptol posebnom predstavkom, koja u spisima dolazi pod naslovom „Summarium“. U njoj iznosi razloge, radi kojih se arcidjakoniat i kanonikat zagrebački moraju smatrati nespojivi (incompatibilia) sa realnom biskupijom. Nečekajući rješenja iz Rima oduzet je G. Patačiću arcidjakoniat i kanonikat i podjedno stvoren g. 1731. posebni statut, kojim se za sva vremena sličnom pokušaju na put staje; statut potvrdio je b. Branjug. U kaptolskoj prisegi na statute ističe se taj statut napose. Nalazi se u Statuta Capituli etc. Zagreb 1912. str. 32.—38.

⁵⁰ Dne 20. prosinca 1775. izdao je b. Galjuf napatuk za vicearcidjakone, kojim je po mnijenju B. A. Krčelića, arcidj. čazmanskog, okrnjio vlast i djelokrug arcidjakaona, te je ovaj upravo predstavku na duh. stol moleći, da se uzdrži njihova zakonom zajamčena vlast i djelokrug. Izvjestitelj duh. stola izjavio se o tom ovako: „Archidiaconos in iisdem ipsis, quae jure communi judicare et punire poterant, constitui (najme u zagreb. biskupiji) duntaxat relatores, delatores, denunciatores“. U otpisu duh. stola od 19. veljače 1796. (na prestavku Krčelićevu) svadja se vlast zagreb. arcidjakaona na nadzor i izvršivanje odredbi duh. oblasti (Nadb. Arkiv XV. A. v. VII.).

⁵¹ Statt. Capit. tit. 10. cap. 5.

te što im je sudačka vlast i u najstarije doba pripadala samo kumulativno sa ordinarijem.⁵² U Vrhovčevima dekretima vizite došla je do izražaja „disciplina vigens“. Danas arcidjakoni zagrebačke nadbiskupije ne vrše drugo, do li što izviješćuju duh stol o koronama svoga područja.

5. Imenovanje kanonika; njihova vjeroispovijest i prisega. a) *Dekreti vizite iz g. 1794.*⁵³ Biskup se ima brinuti, da samo vrijedni u kaptol udju. Pri tom neka se (hortativum) služi i savijetom kaptola. Imenovani po vladaru ima umah odnosnu ispravu biskupu podastrijeti i pred njim vjeroispovijest položiti. Prije toga ne smije ga kaptol za člana primiti. Nakon položene vjeroispovijesti pred biskupom polaže ju i pred kaptolom, a uz to i posebnu prisegu na statute, koje valja da prije pročita.

b) *Razlaganje kaptola.* Dok si nije vladar bio pridržao imenovanje kanonika, predlagao ih je kaptol biskupu, a ovaj je na predložene vezan bio tako, da nije mogao drugima kanonikata podijeliti. Kada je pravo imenovanja pridržano vladaru, biskup je Galjuf ipak dopuštao kaptolski utjecaj u toj stvari pitajući za mnijenje i informaciju bud cijeli kaptol bud neke njegove članove.⁵⁴ Sada je pako dekretima vizite utjecaj kaptola posve izlučen.

⁵² Vd. cit. u op. 43.: „... nisi aliquae ex hiis a primo litis exordio per citationem ad curiam eiusdem domini episcopi deducantur, in quo casu locus praeventioni existit...“.

⁵³ *Statt. Capit. tit. 5. cap. 1. ss.*

⁵⁴ U predstavi na b. Vrhovca (de spolio) od 28. veljače 1792. izjavio se kaptol glede nazočnog predmeta ovako: „Demum ut alia taceamus (in quibus aut impetitur ab Illustritate Vestra, nondum tamen ex possessorio turbati sumus, aut jura temporalia respiciunt, quae huius loci non essent) unum intermittere non possumus, quod ab immemoriali, et de constanti usu proponendi candidatos pro canonicatu tale habuerimus, quod Praelati nostri tempore quo usu denominationis gaudebant, aliquem extra candidature nostram denominare nec voluerunt neque potuerunt, subseque tamen, et sub immediato Illustritatis Vestrae antecessore ablato ad Regem Apostolicum exercitio collationis, et nonnisi candidature relicta, licet idem desideratissimus Ejusdem Illustritatis Vestrae antecessor hoc etiam candidature beneficium ita partitus sit cum capitulo, ut partim informationibus capituli, aut de gremio seniorum, partim commendationibus eorundem nunquam detulerit, immo sollicite et singillative ab archidiaconis informationem accipere non neglexerit. Nunc e contra intermissae informationes, rejectae semel tentatae per nos recommendationes, dum intra 25 ad selectum cumulatusimus per nos commendatos alius extra illos accomodare, et proponere ne-

Nije osnovana ustanova da imenovani po vladaru mora odnosnu ispravu podastrijeti biskupu, pošto vladar ne predlaže, već podijeljuje kanonikate, a kaptol ih uvodi u posjed. Vjeroispovijed polagali su kanonici uvijek samo pred kaptolom. Propis u dekretima vizite, da kanonici imaju umah vjeroispovijed položiti, kosi se sa Tridentinom sess. 24. de ref. cap. 12., buduć da im ovaj zato daje rok od 2 mjeseca.

Za promjenu formule kanoničke prisege na statute, koja je posvećena porabom tolikih stoljeća, ne ima vizitator ni razloga ni vlasti. Napose se kaptol najodlučnije ograđuje, da mu se novom formulom prisege nametne obveza, da sve kanoničke propise de vita et honestate clericorum obdržavati ima „ex virtute juramenti“.

c) *Razlaganje Vrhovčevo.* Biskup je zvan da prosudjuje sposobnost i vrijednost duhovnika za kanonička mjesta, pak će si sam znati pribaviti informacije, ako ih bude smatrao potrebnima. Voljan je (bez pravne obveze) u toj stvari saslušati i kaptol, kako je to u dekretima vizite i izraženo, nu pravo predloga pripada jedino njemu, pogotovo danas, gdje je njegov utjecaj sveden na predlaganje. Nije ovo prvi put, što kaptol sa ovom svojom posve neosnovanom tražbinom dolazi. Već je prije vizite jednom zgodom u stvari isto činio.⁵⁵

Imenovani po vladaru ima odnosnu ispravu biskupu predložiti, pošto ovaj daje kanoničku instituciju, a ne vladar. Pola-

dum placuit, sed et proponendos magno studio a nostra plane notitia celare, cum tamen cuiusvis vilioris etiam coetus intersit, ut aliquem saltem, et quantulumcumque in novos suos gremiales prae habeat influxum, ut adeo nos revera laesos, et quasi litteraliter descriptos in l. 3. Decretalium Gregor. Tit. 10. Cap. 4. conqueri debeamus.“ Mjesto, na koje kaptol ovdje upućuje, (cap. 4. X. 3, 10) glasi: „Novit tuae discretionis prudentia, qualiter tu et fratres tui unum corpus sitis, ita quod tu caput, et illi membra esse probentur. Unde non decet te omissis membris, aliorum consilio in Ecclesiae tuae negotiis uti: cum id non sit dubium et honestati tuae, et sanctorum patrum institutionibus contrarium. Innotuit siquidem auribus nostris, quod tu sine consilio fratrum tuorum canonicorum S. Sepulchri abbates et abbatissas, et alias ecclesiasticas personas instituis et destituis (p. d.). Ideoque id auctoritate apostolica prohibemus (p. d.). Nos enim tales institutiones et destitutiones carere decernimus robore firmitatis.“

⁵⁵ Vrhovac smijera ovdje na dogodjaj iz g. 1790., kada mu je kaptol predložio 25 osoba uz dodatak, da zato tolike predlaže, kako ne bi slobodu izbora biskupova odveć stegnuo. U tom je Vrhovac s razlogom nazirao svotanje prava predloga, na koji bi biskup vezan bio.

ganje vjeroispovijedi pred biskupom izrično propisuje Tridentin sess. 24. de ref. cap. 12. U formulu kanoničke prisege na statute posve je opravdano umetnuta stavka „prius per me perlecta“, pošto se od nikoga ne može razložno zahtijevati, da položi prisegu na nepoznate mu statute.

d) *Dekreti vizite iz g. 1800.*⁵⁶ Ustanove dekreta vizite iz g. 1794. ušle su nepromijenjene u one iz g. 1800. s ovima iznimkama: vjeroispovijest ima kanonik položiti pred biskupom (i kaptolom) najkasnije u roku od 2 mjeseca, otkako je ustoličen; formula prisege na statuta glasi: „Sanctiones et Statuta Capitulum ipsum qua Collegium concernentia prius per me perlecta etc.“; naslov dekreta vizite izdanih za kaptol glasi: „Constitutiones et Statuta Capituli Cathedralis Ecclesiae Zagrabienensis“.

e) *Osvrt.* Po svjedočanstvu najstarijih statuta postavljao je biskup od iskona slobodno sve kanonike.⁵⁷ Ovo stanje trajalo je — s izuzetkom u pogledu velike prepoštije, na koju je stao imenovati vladar — sve do b. T. Paxy-a (1770.–1772.). Za njega je Marija Terezija pravo imenovanja pridržala vladaru, ostaviv ipak b. Paxy-ju ad personam slobodnu podjelbu kanonikata, izuzevši samo kolumne. Počam od b. J. Galjufa (1772. do 1786.) imenuje vladar sve kanonike, a ta je praksa čl. 25. Konkordata iz g. 1855. dobila zakoniti temelj. Dok si vladar još nije pridržao imenovanje, uvažavali su biskupi pri postavljanju kanonika prepocruke (glede promaknuća u viši stepen) i predloge (glede novih kanonika) kaptola, nu neima dokaza, da bi biskupi u to vrijeme bili ponovno obvezani prihvatiti po kaptolu predložene. Kada si je vladar pridržao bio imenovanje kanonika, te tako biskupu ostalo samo pravo predlaganja, morao je pravni upliv kaptola (ako ga je možda bilo) iščeznuti, a i faktični oslabiti.

⁵⁶ *Statt. Capit. tit. 5. cap. 1. ss.*

⁵⁷ *P. I. cap. 1. (Tkalčić, I. c. II, 13): „Capitulum nostre zagrabienensis ecclesie, sicut aliquantulum recolitur et verisimiliter creditur, tempore suae institutionis consistenterat in numero canonicorum triginta duorum, quorum canonicatum collatio cum suis iuribus et prebendis, et etiam dignitatum, personatum ac officiorum eiusdem ecclesiae pertinet ad dominum nostrum episcopum zagrabiensem tantum, et fuit communiter observatum ab antiquo, quod episcopi zagrabienenses dignitates ipsas seu personatus ac officia contulerunt per tempora canonicis eiusdem ecclesiae et non aliis, super quo etiam littere confectae habentur.“*

Ustanova o podnašanju t. zv. „podjelnice“ biskupu opravdana je temeljnim načelom kanonskog prava: da svjetovnjak ne može dati kanonske institucije. Ustanova glede polaganja vjeroispovijesti pred biskupom suglasna je sa izričnim Tridentskim propisom (sess. 24. de ref. cap. 12), a protivni običaj nije mogao vizitatora u njegovoj provedbi smetati.⁵⁸ Ustanova glede polaganja vjeroispovijesti pred biskupom prije ustoličenja nije imala oslona u općem pravu, nu vizitator mogao ju je izdati, pošto je u zagrebačkom kaptolu vladao običaj, da kanonici vjeroispovijest pred kaptolom polažu prije ustoličenja.⁵⁹ Ustanova o čitanju statuta prije prisege ne treba opravdanja, a u savezu s tim ni uvrštenje stavke „prius per me perlecta“ u formulu prisege. Naprotiv nije se od kanonika tražiti moglo, da sve kanonske propise de vita et honestate clericorum pod prisegom obdržavaju, pak je vizitator od toga u dekretima vizite iz g. 1800. s pravom otstupio. (Nastavit će se.)

⁵⁸ Richter-Schulte, Canon. et decr. Conc. Trid. pag. 353 s.: „II An ea (t. j. professio fidei) emitti debeat coram ordinario vel eius vicario generali, et tempore sedis vacantis coram vicario capitulari et capitulo, vel potius stante consuetudine liceat eam emittere coram solo capitulo... S. C. resp. ad II. affirmative ad primam partem, negative ad secundam. 1. Apr. 1786.“

⁵⁹ Današnje opće pravo propisuje polaganje vjeroispovijesti prije ustoličenja. Vd. Motuproprio Pii X. „Sacrorum Antistitum“ d. d. 1. Sept. 1910 (A. A. S. II, 655 ss): „Jusjurandum hoc praemissa fidei professione per formulam a sa. me. Decessore Nostro Pio IV. praescriptam cum adjectis definitionibus Concilii Vaticani suo antistiti item dabunt: III. Parochi, Canonici, Beneficarii ante ineundam possessionem.“

